

MOMENTEN VAN ONTMOETING:

een casestudy over Shared Reading/Samen Lezen van poëzie in een woonzorgcentrum

Thor Magnus Tangerås*

Kristiania University College, Oslo, Norway

EDITED BY

Philip Davis,
University of Liverpool, United Kingdom

REVIEWED BY

Sam Duncan,
University College London, United Kingdom
Anne Line Dalsgård, Aarhus University, Denmark

*CORRESPONDENCE

Thor Magnus Tangerås
thormagnus.tangeras@kristiania.no

SPECIALTY SECTION

This article was submitted to Psychology for
Clinical Settings, a section of the journal
Frontiers in Psychology

RECEIVED 09 June 2022 ACCEPTED 05 September
2022 PUBLISHED 27 September 2022

CITATION

Tangerås TM (2022) Moments of meeting: A
case study of Shared Reading of poetry in a care
home.
Front. Psychol. 13:965122.
doi: 10.3389/fpsyg.2022.965122

COPYRIGHT

© 2022 Tangerås. This is an open-access article
distributed under the terms of the [Creative
Commons Attribution License \(CC BY\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/). The use,
distribution or reproduction in other forums is
permitted, provided the original author(s) and
the copyright owner(s) are credited and that the
original publication in this journal is cited, in
accordance with accepted academic practice. No
use, distribution or reproduction is permitted
which does not comply with these terms.

Er is een groeiende onderzoeksinteresse in de waarde van participatieve, op kunst gebaseerde strategieën voor het verbeteren van het welzijn van volwassenen met dementie. Eén zo'n interventie, gecentreerd rond literatuur, is de groepsactiviteit Shared Reading. Het doel van deze casestudy van wekelijkse Shared Reading sessies van poëzie in een verzorgingstehuis in Merseyside is om gevallen te onderzoeken van hoe deelnemers met lichte tot matige dementie samenwerken in processen van betekenisgeving die hen in staat stellen om ervaringen van ontroering door poëzie te delen. Een onderbelicht aspect van psychologisch welzijn is het vermogen om ontroerd te raken en zulke momenten te delen. Dit artikel gaat in op de volgende vraag: hoe kan de specifieke multimodaliteit van de tekst (deelnemers hebben een kopie van de tekst voor zich, het gedicht wordt hardop voorgelezen en er kan gebruik gemaakt worden van non-verbale hulpmiddelen) in het Shared-Reading-model helpen om dergelijke ervaringen te bewerkstelligen? Gebruikmakend van Sterns concepten van *Now Moments* en *Moments of Meeting*, bespreekt deze casestudie verschillende gevallen van onvoorspelbare, verrassende en spontane intersubjectieve momenten tussen deelnemer en gedicht, deelnemer en voorlezer, deelnemer en personeel, deelnemer en familielid.

Inleiding

In de afgelopen jaren "is er een groeiend bewustzijn dat kunst en esthetiek een belangrijke rol kunnen spelen in de gezondheidszorg, evenals een herwaardering van de associaties tussen kunst en de samenleving in het algemeen" (Zeilig et al., 2018, p 135). Tegelijkertijd is er toegenomen onderzoeksinteresse in de waarde van op kunst gebaseerde strategieën voor het verbeteren van het welzijn onder volwassenen die leven met een vorm van dementie. Er zijn veel subtypes van dementie gedefinieerd, elk met een ander pad of proces (Stephan en Brayne, 2010), maar in algemene termen wordt dementie gekenmerkt door een progressieve achteruitgang in cognitie die voldoende ernstig is om de activiteiten van het dagelijks leven te verstoren (Knopman et al., 2001). In hun review maakt Beard (2011) onderscheid tussen twee verschillende oriëntaties die ten grondslag liggen aan participatieve kunstinterventies: kunst als therapie en kunst als activiteit. De eerste heeft een biomedische focus en legt de nadruk

Data availability statement

The datasets in this article are not readily available because the empirical material consists of field notes. The names of all participants have been altered. Pseudonyms are used throughout. No specific biographical information about participants' backgrounds is included. Requests to access the datasets should be directed to thormagnus.tangeras@kristiania.no.

op klinische resultaten, zoals het verminderen van de gedragsmatige en psychologische symptomen van dementie, terwijl de tweede prioriteit geeft aan persoonsgerichte resultaten, zoals het bieden van een bron van plezier en het verbeteren van de kwaliteit van leven. Er is een groeiende consensus dat interventies met muziek, dans, drama, beeldende kunst en poëzie positieve resultaten opleveren voor mensen met dementie (Selberg, 2015). Concreet blijkt dat ze het subjectieve welzijn (Johnson et al., 2015), het leren (Bannan en Montgomery-Smith, 2008), de mogelijkheid om autonome keuzes te maken (Melhuish et al., 2017) en de levenskwaliteit (Hannemann, 2006) verbeteren.

Deze bevindingen blijven echter voorlopig. In een kritische review van participatieve kunstinterventies benadrukken Zeilig et al. (2014) dat het adequaat evalueren van complexe interventies zoals participatieve kunstprojecten moeilijk is, omdat er sprake is van onderling samenhangende variabelen, verwarrende factoren en een scala aan mogelijke uitkomsten. Specifiek met betrekking tot poëzie-interventies concluderen ze dat "ondanks het anekdotische bewijs dat veel projecten gebruik maken van poëzie en creatief schrijven met mensen die leven met dementie, studies die de effectiviteit van deze interventies evalueren (vooral vanuit het oogpunt van de persoon met dementie) schaars zijn en werk dat de toepassingen van poëzie onderzoekt met behulp van rigoureuze, robuuste methodologieën zo goed als onbestaande is". (p. 23). Als het gaat om Shared Reading zijn er echter wel dergelijke rigoureuze onderzoeken gedaan naar de impact en het effect van het lezen van literatuur met mensen met dementie. Billington et al. (2013) onderzochten Shared Reading in verzorgingstehuizen, ziekenhuis-afdelingen en dagcentra. Met behulp van de Neuropsychiatric Inventory Questionnaire (NPI-Q) om de mening van het personeel over veranderingen in de ernst van dementiesymptomen voor deelnemers in de Shared Reading groepen te beoordelen, vonden zij een significante vermindering in waargenomen symptomen van dementie. Dit effect was niet alleen te danken aan een verbetering van het luisteren, het geheugen en de aandacht, maar ook aan plezier, zingeving en een hernieuwd gevoel van persoonlijke identiteit. Verder voerden Longden et al. (2016) een RCT uit naar Shared Reading voor volwassenen met dementie. De kwaliteit van leven werd gemeten en uit het onderzoek bleek dat in vergelijking met de controleconditie, de positieve effecten van Shared Reading op QoL behouden bleven na afloop van de activiteit. Volgens Dowrick et al. maakt Shared Reading "niet alleen gebruik van de kracht van lezen als een cognitief proces, maar werkt het ook als een [...] sociaal samenbundelende aanwezigheid, waardoor lezers een gevoel van subjectieve en gedeelde ervaring krijgen." (Dowrick et al., 2012, p. 16). (Dowrick et al., 2012, p. 16). Het is deze kracht van Shared Reading om betekenisvolle interactie en een samenbundelende aanwezigheid te creëren die ik in dit artikel wil onderzoeken. Het doel van deze casestudy over het gebruik van poëzie in wekelijkse Shared Reading sessies in een verzorgingstehuis in Merseyside is om te onderzoeken hoe deelnemers met lichte tot matige dementie samenwerken in processen van betekenisgeving waardoor ze gedeelde ervaringen van ontroering door poëzie kunnen opdoen. Een onderbelicht aspect van

Ethics statement

Ethical review and approval was not required for the study on human participants in accordance with the local legislation and institutional requirements. Written informed consent for participation was not required for this study in accordance with the national legislation and the institutional requirements.

psychologisch welzijn is het vermogen om ontroerd te raken en zulke momenten te delen. Dit artikel gaat in op de volgende vraag: hoe kan de specifieke multimodaliteit¹ van de tekst (elke lezer heeft de tekst voor zich, het gedicht wordt hardop voorgelezen en er kunnen non-verbale rekvisieten zijn in de vorm van bijvoorbeeld foto's gerelateerd aan motieven in het gedicht) in het Shared Reading model momenten van ontmoeting -*Moments of Meeting*- creëren?

Methode en theorie

Het onderzoek is geïnspireerd door de etnomethodologie die zich richt op de processen van betekenisgeving die aanwezig zijn in sociale interacties (Garfinkel, 1967). Het betekenisgevingsproces van de literaire tekst is dus ingebed in een groepssetting, en de groep wordt gevormd en gecreëerd door deze praktijk. Er ligt ook een motivatie voor actieonderzoek ten grondslag aan het onderzoek, dat "gericht is op het veranderen van drie dingen: de toestand van de beoefenaars, hun opvattingen daarover en de omstandigheden waarin ze Shared Reading toepassen" (Kemmis, 2009, p. 463), en dat dus zowel praktijkgericht als praktijkgestuurd is (Candy, 2006). Deze casestudy is gebaseerd op wekelijkse sessies van Shared Reading in een verzorgingstehuis in Merseyside, uitgevoerd over een periode van 12 weken. Het gemiddelde aantal deelnemers was 7-8, variërend van 5 tot 12. Sommige deelnemers vertoonden slechts milde symptomen van dementie, terwijl anderen vrij ernstige cognitieve beperkingen hadden. Geen van de sessies werd opgenomen, zodat het empirisch materiaal bestaat uit aantekeningen die ik na de sessie maakte als voorlezer en onderzoeker. De echte namen van de deelnemers zijn veranderd, overall worden pseudoniemen gebruikt en identificeerbare informatie is weggelaten. De sessies vonden plaats in een afgelegen hoek van een open lounge, waar we in comfortabele stoelen zaten die een nette cirkel vormden. Alle casestudies komen voort uit de behoefte om een diepgaand begrip te ontwikkelen door empirisch onderzoek van een hedendaags fenomeen, gebaseerd op een kleine reeks gevallen en complexe omstandigheden in hun reële context (bijv. Bromley, 1986). Deze casestudy is zowel beschrijvend als verklarend (Zeilig et al., 2018) in die zin dat het probeert te beschrijven wat er naar boven komt in sessies van Shared Reading, in het licht van een theoretisch kader ontleend aan intersubjectieve psychotherapie. Eerdere studies van Shared Reading hebben "doorbraakmomenten" geïdentificeerd (Davis et al., 2016; Gray et al., 2016; Longden et al., 2016)-momenten waarop cognitieve en affectieve keerpunten plaatsvinden die blijvend voordeel kunnen opleveren voor de deelnemer, wanneer zulke doorbraakmomenten worden opgevat als intrapsychische gebeurtenissen die aan de groep kunnen worden meegedeeld, maar het kunnen ook privégebeurtenissen zijn die in de groep niet met de leesleider of andere leden worden gedeeld. Voor een diepgaande bespreking van zo'n privé-doorbraakmoment dat langdurige levensveranderende effecten had, zie

¹ De tekst wordt op verschillende manieren aangeboden: visueel (fysiek), auditief...

Author contributions

The author confirms being the sole contributor of this work and has approved it for publication.

Tangerås, 2020. Als zodanig zijn ze vergelijkbaar met wat Stern et al. term "nu-momenten", gekenmerkt door elementen van verrassing,

De literatuur lijkt door te dringen tot de deelnemers, en deelnemers lijken een verandering of ontwaken te ervaren dat plaatsvindt onder het niveau van de intentie en voorbij de algemene normen van respons of opinie. Door analyse van de transcripties werd bewijs gezocht dat er iets belangrijks was gebeurd, door een verandering in de perceptie van de werkelijkheid. Deze momenten, die zelf specifiek en emotioneel krachtig waren, werden vaak tijdens het interview aan de deelnemers getoond om hun geldigheid en betekenis te testen (Davis et al., 2016)

spontaniteit, onvoorspelbaarheid en verhoogd affect: term "Now-Moments", gekenmerkt door elementen van verrassing, spontaniteit, onvoorspelbaarheid en verhoogd affect:

Deze momenten zijn drager van een onbekende toekomst die kan aanvoelen als een impasse of een kans. Het huidige moment wordt subjectief zeer compact als in een "moment van de waarheid"... een "nu"-moment is een aankondiging van een potentiële opkomende eigenschap van een complex dynamisch systeem. Hoewel het ontstaan ervan misschien niet te achterhalen is, wordt het voorbereid met vluchtige of bleke voorafgaande verschijningen, zoiets als een motief in de muziek dat zich rustig en geleidelijk voorbereidt op zijn transformatie in het hoofdthema. Toch blijven het exacte moment en de vorm van zijn verschijning onvoorspelbaar (Stern et al., 1998, p. 912).

Zulke "Now-Moments" kunnen veranderen in intersubjectieve momenten van ontmoeting. Als het wederzijds wordt herkend en aangegrepen, wordt de gelegenheid "verlicht" als een affectief rijk "Moments of Meeting" waarin "elke partner actief iets unieks of authentieks van zichzelf als individu heeft bijgedragen" (p. 913)

Het sleutelbegrip, het "moment van ontmoeting (*Moments of Meeting*)", is de opkomende eigenschap van het "voortschrijdend" proces dat de intersubjectieve omgeving verandert, en daarmee het impliciete relationele weten. Kortom, voortbewegen bestaat uit een aaneenschakeling van "huidige momenten", die de subjectieve eenheden zijn die de lichte richtingsveranderingen markeren terwijl ze vooruitgaan. Soms wordt een huidig moment "heet" affectief, en vol voortekenen voor het therapeutische proces. Deze momenten worden "nu-momenten" genoemd. Wanneer een nu-moment wordt aangegrepen, dat wil zeggen, beantwoord wordt met een authentieke, specifieke persoonlijke respons van elke partner, wordt het een

References

Bannan, N., and Montgomery-Smith, C. (2008). Singing for the brain': reflections on the human capacity for music arising from a pilot study of group singing with Alzheimer's patients. *J. R. Soc. Promot. Health* 128, 73–78. doi: 10.1177/1466424007087807

Beard, R. (2011). Art therapies and dementia care: a systematic review. *Dementia* 11, 633–656. doi: 10.1177/1471301211421090

Billington, J., Carroll, J., Davis, P., Healey, C., and Kinderman, P. (2013). A literature-based intervention for older people living with dementia. *Perspect. Public Health* 133, 165–173. doi: 10.1177/1757913912470052

Bromley, D. B. (1986). *The Case Study Method in Psychology and Related Disciplines*. University of Michigan; Wiley and Sons Ann Arbor; Hoboken, NJ.

Candy, L. (2006). *Practice based Research. Creativity & Cognition Studios. CCS report: 2006-V1.0 November*. Sydney: University of Technology.

Davis, P., Magee, F., Koleva, K., Tangeras, T.M., Hill, E., and Baker, H., (2016)

What Literature Can do': An Investigation into the Effectiveness of Shared Reading as a Whole Population Health Intervention. London Guys and St Thomas Charity.

Dowrick, C., Billington, J., Robinson, J., Hamer, A., and Williams, C. (2012). Get into Reading as an intervention for common mental health problems: exploring catalysts for change. *J. Med. Human.* 38, 15–20. doi: 10.1136/medhum-2011-010083

Duarte, J., Martinez, C., and Tomicic, A. (2022). Sparks of psychotherapeutic change: how therapists understand moments of meetings' contribution to change in psychotherapy. *Psychother. Res.* 32, 511–524. doi: 10.1080/10503307.2021.1948138

Garfinkel, H. (1967). *Studies in Ethnomethodology*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Gray, E., Kemle, G., Davis, P., and Billington, J. (2016). Making sense of mental health difficulties through live reading: an interpretative phenomenological analysis of the experience of being in a reader group. *Arts Health* 8, 248–261. doi: 10.1080/17533015.2015.1121883

Hannemann, B. T. (2006). Creativity with dementia patients: can creativity and art

"Moment of Meeting". Dit is de opkomende eigenschap die de subjectieve context verandert (Stern et al., 1998, pp. 909-910).

Dit soort spontane momenten alleen ontstaan als het meebewegen plaatsvindt binnen een context die wordt beheerst door een techniek die goed wordt begrepen door de deelnemers. Affectieve geluiden, hoofdknikken, oogcontact en andere non-verbale communicatie worden vaak waargenomen op zulke momenten, gevolgd door korte pauzes van "open ruimte" waarin iedereen zit en in zich opneemt wat er net gebeurd is. Stern geeft twee concrete voorbeelden: iemand in de ogen kijken die jou aankijkt, en diep ademhalen terwijl je met iemand praat (Stern, 2004, p. xv). Volgens Stern vormen momenten van ontmoeting "de sleutelmomenten van verandering in psychotherapie" (Stern, 2004, p. xi). De Boston Process of Change Study Group ontwikkelde de theorie op basis van gedetailleerde observaties van "impliciet relationeel weten" in interacties tussen moeder en kind (Stern et al., 1998) en de theorie is voornamelijk toegepast op psychotherapie, maar in toenemende mate ook op andere contexten van pedagogie en leren. Schneider en Keenan vinden bijvoorbeeld dat "de intersubjectieve ruimte van het klaslokaal studenten kan voorzien van ervaringen van gekend worden en "Moments of Meeting -momenten van ontmoeting-" die kunnen resulteren in transformatief leren" (Schneider en Keenan, 2015, p. 1). Er zijn vier verschillende fasen: meebewegen, nu-momenten, momenten van ontmoeting en open ruimtes. Deze zijn direct van toepassing op Shared Reading. Zo kunnen we zeggen dat "voortschrijdend inzicht" overeenkomt met de activiteiten van "zich verdiepen in" en "bijblijven" het gedicht in Shared Reading - de normale procedures van vragen stellen met betrekking tot het gedicht, er commentaar op geven of reageren op het commentaar van andere leden. Dit "verdergaan" kan onderbroken worden door "Now"-moments, verwant aan "doorbraakmomenten". Als deze momenten volledig omarmd en beantwoord worden door de voorlezer of een andere deelnemer, kan er een moment van ontmoeting zijn, dat vervolgens overgaat in een "open ruimte" van stilte en verandering van affect. Hieronder zal ik aan de hand van acht voorbeelden dergelijke momenten van ontmoeting verkennen.

Momenten van ontmoeting

Een onverwachte procedurele breuk gemarkeerd door co-creativiteit

Het eerste moment van ontmoeting vond plaats helemaal aan het einde van de eerste sessie. We hadden het gedicht Coming van Philip Larkin gelezen en besproken. Ik had het gekozen omdat ik het mooi vond en omdat ik had gezien hoe het met succes werd gebruikt door een andere voorlezer in een ander verpleeghuis. Het thema van het gedicht vindt weerklank bij de deelnemers omdat het gaat over specifieke jeugdherinneringen en ook over een algemeen gevoel dat niet meteen te verwoorden is: ".... And I, whose childhood / Is a forgotten boredom, / Feel like a child / Who comes on a scene / Of adult reconciling, / And can understand nothing / But the unusual laughter, / And starts to be

stimulate dementia patients positively?
Gerontology 52, 59–65. doi: 10.1159/000089827

Jewitt, C. (2007). A multimodal perspective on textuality and contexts. *Pedagogy, Cult. Soc.* 15:275. doi: 10.1080/14681360701601937

Johnson, J., Culverwell, A., Hulbert, S., Robertson, M., and Camic, P. M. (2015). Museum activities in dementia care: using visual analog scales to measure subjective well-being. *Dementia* 16, 591–610. doi: 10.1177/1471301215611763

Kemmis, S. (2009). Action research as a practice-changing practice. *Educ. Action Res.* 17, 463–474. doi: 10.1080/09650790903093284

Knopman, D., DeKosky, S. T., Cummings, J., Chui, H., Corey-Bloom, J., and Stevens, J. (2001). Practice parameter: diagnosis of dementia: an evidence-based review. Report of the quality standards committee of the American Academy of Neurology. *Neurology* 56, 1143–1153. doi: 10.1212/WNL.56.9.1143

Kress, Gunther (2010). *Multimodality: A Social Semiotic Approach to Contemporary Communication*. London: Routledge.

Longden, E., Davis, P., Carroll, J., and Billington, J. (2016). An evaluation of Shared Reading groups for adults living with dementia: preliminary findings. *J. Public Health* 15, 75–82. doi: 10.1108/JPMH-06-2015-0023

Melhuish, R., Beuzeboc, C., and Guzmán, A. (2017). Developing relationships between care staff and people with dementia through music therapy and dance movement therapy: a preliminary phenomenological study. *Dementia* 16, 282–296. doi: 10.1177/1471301215588030

Schneider, D. A., and Keenan, E. K. (2015). From being known in the classroom to “moments of meeting”: what intersubjectivity offers contemplative pedagogy. *J. Contemplative Inq.* 2, 1–16.

Selberg, S. (2015). “Dementia on the canvas: art and the biopolitics of creativity,” in *Popularizing Dementia: Public Expressions and Representations of Forgetfulness*. eds. A. Swinnen and M. Schweda (Transcript Verlag: Bielefeld) doi: 10.14361/9783839427101-007

Serrano, J. P., Latorre, J. M., Gatz, M., and Montanes, J. (2004). Life review therapy using autobiographical retrieval practice for older adults with depressive symptomatology. *Psychol. Aging* 19, 272–277. doi: 10.1037/0882-7974.19.2.272

Skjerdingsstad, K. I., and Tangerås, T. M. (2019). Shared Reading as an affordance- nest for developing kinesic engagement with poetry: a

happy”. Maar hoewel de discussie productief was en herinneringen aan zowel de lente als de kindertijd opriep, kan de sessie worden beschreven als een eerder oppervlakkige lezing, in die zin dat er zich geen duidelijke “nu-momenten” voordeden. Het was gezellig en verschillende leden leverden een actieve bijdrage - ze stelden vragen bij de metafoor van voorhoofden van huizen die gebed werden. Maar aan het eind gebeurde er iets opvallends. Het is gebruikelijk om de sessie af te ronden met een laatste voordracht van het gedicht, idealiter een voordracht die alle verschillende betekenissen die we tijdens de dialoog hebben aangeraakt, assimileert en uitstraalt. Ik beëindigde het gesprek en zei: “Laten we het gedicht nog een laatste keer voorlezen”. Toen ik de eerste woorden begon voor te lezen, “Op langere avonden...”, deden de deelnemers mee, de een na de ander, opbouwend tot een koor toen we het allemaal plechtig maar met plezier samen voorlezen. Een totaal verrassende, onvoorspelbare en met affecten beladen ervaring, en de deelnemers konden zien dat ze me enorm verrast hadden, en er werden verschillende glimlachen uitgewisseld. Vanaf dit moment van ontmoeting was er duidelijk een “open ruimte” ontstaan, want we hebben daarna nog een hele tijd in stilte en rust zitten genieten. Hoe dit is ontstaan zal ik nooit weten. Misschien kwam het voort uit een gewoonte tijdens hun schooltijd, waarvan ze gewoon aannamen dat het de bedoeling was dat we die zouden doen. Het kan ook zijn dat ze mijn woorden letterlijk hadden opgevat: “Laten we het lezen.” Wat belangrijker is, is dat dit moment een verandering in de procedure teweegbracht en een groeps cultuur vestigde, want bij elke volgende gelegenheid zouden we het refrein herhalen aan het einde van de sessie. Het was een belangrijk voorbeeld van co-creatie (Zeilig et al., 2018), van iedereen die bijdraagt aan een sociaal samenhorend, impliciet relationeel weten.

Erkende ontdekking van performatieve vaardigheden bij deelnemers

De week daarop koos ik voor het sonnet Remember van Christina Rossetti. Dit was misschien een gewaagde keuze, omdat het de deelnemers aanmoedigt zich voor te stellen hoe ze afscheid nemen van een geliefde of zelfs van het leven zelf. Maar ik wist dat andere voorlezers het in verzorgingshuizen hadden gebruikt. Opnieuw was het nu-moment verbonden met het voorleesaspect. Deze keer was het echter de verrassende ontdekking van de declamatorische vaardigheden van een van de deelnemers die er echt uitsprong. De standaard-procedure bij Shared Reading is dat de voorlezer het gedicht één keer hardop voorleest, dan een pauze inlast en als niemand commentaar geeft, aanbiedt om het nog een keer voor te lezen en de deelnemers uitnodigt om het te proberen. Eerst leek het erop dat niemand op de uitnodiging zou ingaan, maar toen keek ik toevallig naar Katherine, die tot dan toe erg stil was geweest en oogcontact met andere deelnemers had vermeden. Ze keek op en ontmoette mijn blik, maar zei niets. Ze leek nu volledig alert en aanwezig. Ik waagde het erop en richtte me direct tot haar met de uitnodiging om voor te lezen. Zulke directe verzoeken kunnen riskant zijn en over het algemeen heb ik de neiging ze te vermijden, maar ik kreeg het gevoel dat ze wilde dat ik het haar

case study. *Cogent Arts Humanit.* 6:1688631. doi: 10.1080/23311983.2019.1688631

Stephan, B., and Brayne, C. (2010). "Prevalence and projections of dementia," in *Excellence in Dementia Care: Research into Practice*. eds. M. Downs and B. Bowers (Berkshire: Open University Press)

Stern, Daniel N. *The Present Moment in Psychotherapy and Everyday Life*. New York: W.W. Norton, 2004.

Stern, D. N., Sander, L. W., Nahum, J. P., Harrison, A. M., Lyons-Ruth, K., Morgan, A. C., et al. (1998). Non-interpretive mechanisms in psychoanalytic therapy: the "something more" than interpretation. *Int. J. Psychoanal.* 79 (Pt 5), 903-921. PMID: 9871830

Tangerås, T. M. (2020). *Literature and Transformation: A Narrative Study of Life-changing Reading Experiences*. Anthem Press, London.

Yin, R. K. (2018). *Case Study Research and Applications*, Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Zeilig, H., Killick, J., and Fox, C. (2014). The participative arts for people living with a dementia: a critical review. *Int. J. Age. Later Life* 9, 7-34. doi: 10.3384/ijal.1652-8670.14238

Zeilig, H., West, J., and van der Byl Williams, M. (2018). Co-creativity: possibilities for using the arts with people with a dementia. *Qual. Age. Older Adults* 19, 135-145. doi: 10.1108/QA0A-02-2018-0008

vroeg. Ze aarzelde een paar seconden en begon toen aan de mooiste vertolking van het gedicht, welluidend, sonoor en ritmisch. Het was duidelijk dat haar voordracht onmiddellijk herkenning opriep bij de groep, want de leden riepen uit: "Ah, dat was prachtig" en "Dank je wel". Katherine leek na afloop zowel energiek als trots - een duidelijk nu-moment. Ik beschouw het ook als een moment van ontmoeting, omdat haar vaardigheid door ons werd erkend. We zouden dit onthouden, zodat de volgende keer, toen we Wordsworths Composed Upon Westminster Bridge lazen, de deelnemers haar actief aanmoedigden om de sessie te openen met het voorlezen ervan, en ik toefde dat zij het beter zou doen dan ik. Als zodanig betekende het een breuk met de normale procedure waarbij de voorlezer begint met het hardop voorlezen van het gedicht. Het was een moment dat ons beiden veranderde. Het bleek dat ze van beroep lerares was geweest en in haar jonge jaren ook betrokken was geweest bij amateurtheatergroepen.

Ik moet weer naar zee

Veel mensen in Merseyside hebben een band met de zee, dus leek het me goed om het gedicht *Sea Fever* van John Masefield op te nemen. Het gedicht verwoordt een universeel verlangen en zou daarom de hele groep moeten aanspreken. Onze daaropvolgende discussie bewees mijn gelijk, want de deelnemers haalden herinneringen op aan familieleden of vervlogen tijden. Een van de deelnemers, Henry, vertelde over zijn tijd als havenarbeider en dacht na over hoeveel de maatschappij sindsdien veranderd is. Maar ook hier was het nu-moment gerelateerd aan het voorlezen van het gedicht. In een ander artikel heb ik de dubbele modaliteit van Shared Reading gethematiseerd, de voordelen die mogelijk worden gemaakt doordat deelnemers een kopie van de tekst hebben om te lezen en tegelijkertijd kunnen luisteren naar de tekst die wordt voorgelezen (Skjerdingsstad en Tangerås, 2019). Bij Shared Reading in verzorgingshuizen kan dit worden uitgebreid tot een multimodaliteit (Jewitt, 2007; Kress, 2010). Het kan heel productief zijn om foto's mee te nemen van beelden die gerelateerd zijn aan het gedicht, bijvoorbeeld foto's van vogels (zoals een lijster in het geval van Larkins gedicht) zodat deelnemers zich de wereld van het gedicht gemakkelijker en levendiger kunnen voorstellen. Deze keer, toen ik de discussie leidde, herhaalde ik verschillende strofen van dit gedicht - dat wordt gekenmerkt door een reeks herhaalde voegwoorden ("en," "en") en een heel sterk wiegend ritme heeft dat doet denken aan golven - en gebruikte ik non-verbale gebaren om de beeldspraak op te roepen. Door overdreven ritmische handgebaren te maken en mijn bovenlichaam zachtjes van links naar rechts te bewegen, probeerde ik de beweging van de golven en de geluiden van de zee te belichamen. Dit was blijkbaar succesvol: één deelneemster, Margareth, begon schijnbaar zonder het te beseffen mee te bewegen in navolging van mijn gebaren. Na afloop merkte ik tegen haar op: "je hebt genoten van dat gedicht, hè Margareth?" en ze knikte krachtig. De reden waarom ik het interpreteer als een nu-moment dat veranderde in een moment van ontmoeting, is dat ze vervolgens actiever was in ons gesprek over het gedicht dan ze in de voorgaande weken was geweest. Ze zei dat ze levendig "het

geschreeuw van de meeuwen kon horen, en het klotsen van de golven en het gevoel van de zoute wind op mijn gezicht," waarmee ze niet alleen de beelden herhaalde, maar ook de herhalingen van het voegwoord "en".

Het onwillige familielid en de angst om overstuur te raken

Net toen we op het punt stonden een sessie te beginnen, werden we onderbroken door een bezoek van de echtgenoot van één van de deelnemers, Jill. Ik legde hem uit over Shared Reading en dat het voor iedereen toegankelijk was, maar hij was erg sceptisch en uitte zijn bezorgdheid dat zijn vrouw "van streek" zou raken door het gedicht. In plaats van hem tegen te spreken, nodigde ik hem gewoon uit om mee te doen, zodat hij op haar kon letten voor het geval ze toch overstuur zou raken. Toen hij echter zag dat Jill tevreden luisterde naar de voordracht en ook wat commentaar gaf tijdens de bespreking van het gedicht (Shakespeare's Sonnet XXX), begon hij zich te ontspannen. Jill leek erg blij en trots om hem te laten zien waar ze deel van uitmaakte, en in de manier waarop hij daarna naar haar keek, kon ik merken dat hij dit erkende en dat er een moment van ontmoeting tussen hen beiden was. Ze namen een kopie van het gedicht mee toen hij haar na afloop naar haar kamer reed. Het deed me nadenken over het woord "overstuur". Hoewel het een negatieve waarde heeft en verbonden is met ongewenste gevoelens, is het nauw verbonden met "nu-momenten", in die zin dat het een breuk vertegenwoordigt die de mogelijkheid tot herstel opent, als het met empathie wordt benaderd.

Op die eerste gevoelens die met mij geboren werden

Een nu-moment kan komen als een breuk in een interactiepatroon of een vaste manier van doen. Een van de vaste groepsleden, Elsie, riep, zodra we klaar waren met het voorlezen van een gedicht, stevast uit, ongeacht de inhoud of toon van het gedicht: "Ah, dat is mooi." Deze gebruikelijke reactie was waarschijnlijk een gezamenlijke inspanning om haar waardering te tonen. Maar ze kon schijnbaar nooit een vervolg geven aan die opmerking door de woorden op de pagina te onderzoeken. De eerste keer dat ze het zei, knikte ik gewoon ter bevestiging en glimlachte, hopen op meer. De tweede keer vroeg ik of er iets speciaals was dat ze mooi vond aan het gedicht. Misschien was dat te uitdagend, want ze werd opgewonden en verbijsterd, alsof ze was berispt. Bij andere gelegenheden begon iemand anders daarna te praten. Maar bij deze gelegenheid gebeurde er iets. Het gedicht in kwestie is een nogal moeilijk gedicht van Emily Brontë, "Vaak berispt, maar altijd terugkerend". (Vreemd genoeg leken de eerste twee regels over deze specifieke sensatie te gaan: "Vaak berispt, maar toch altijd terugkerend / Naar die eerste gevoelens die bij mij geboren werden.") Nadat Katherine het gedicht voor ons had voorgelezen, was er een pauze en Elsie maakte aanstalten om iets te zeggen. Ik verwachtte het gebruikelijke commentaar, maar deze keer las ze hardop de voorlaatste strofe van het gedicht voor:

Ik loop waar mijn eigen natuur me zou leiden:
Het kwelt me om een andere gids te kiezen:
Waar de grijze kuddes in sprookjesachtige valleien zich voeden;
Waar de wilde wind over de berghelling waait.

Het was overduidelijk dat dit indruk op haar had gemaakt, want ze deed moeite om iets onder woorden te brengen. "Mijn ouders en ik, ik herinner me... We gingen wandelen in de bergen. Naar de bergen. Het was winderig, de natuur, heerlijk." Ze wilde meer zeggen, maar stopte. Het was duidelijk dat de concrete strofe een specifieke episodische herinnering had opgewekt. Hoewel niet erg gedetailleerd, had de herinnering duidelijk een specifiek gevoel, want haar tranen welden op en ze keek omhoog in de verte alsof ze de bergtop kon zien. Dus herhaalde ik de laatste regel van de strofe terwijl ik oogcontact maakte, en ze knikte alsof ik het begrepen had. Het belang van een grotere specificiteit van herinneringen is aangetoond door Serrano et al. (2004); met behulp van Autobiographical Retrieval Practice ontdekten zij dat oudere volwassenen minder hopeloos en meer tevreden waren over hun leven wanneer ze specifieke herinneringen uit hun kindertijd konden ophalen.

Beste John

De vrijdag na Dodenherdenking lazen we een gedicht van Robert Herrick, "Aan Anthea die hem alles mag bevelen". De groep was het er allemaal over eens dat het een mooi gedicht was. Eén deelnemer stelde voor dat het een brief van een soldaat aan zijn vriendin thuis zou kunnen zijn. Een ander lid pikte dit idee op en vroeg zich af of het misschien een afscheidsbrief was. Toen onthulde Henry een veelzeggende biografische herinnering: hij was soldaat geweest en heel erg verliefd geweest, "maar toen ik thuiskwam had ze een relatie met iemand anders". En toen vertelde hij dat hij er nooit overheen was gekomen en nooit was getrouwd. De deelnemer die naast hem zat stak zijn hand naar hem uit en zei "dat is echt triest," terwijl ze zachtjes zijn schouder aanraakte. En toen las iemand anders spontaan hardop de derde strofe:

Zeg dat hart te blijven, en het zal blijven,
Om uw besluit te eren;
Of beveel het weg te kwijnen,
en 't zal dat voor u doen.

Zijn herinnering kwam voort uit het gedicht en zijn onthulling ontlokte oprechte empathie bij verschillende andere deelnemers. Bovendien vertelde het personeel hem achteraf dat ze dit niet wisten over zijn leven en hadden ze het gevoel dat ze hem beter hadden leren kennen. Ik beschouw dit als een voorbeeld van een moment van ontmoeting tussen gedicht en deelnemer, tussen deelnemers onderling en tussen deelnemer en personeel. De suggestie dat het gedicht ging over een soldaat die naar huis schrijft, was voor mij niet vanzelfsprekend. Het deed me speculeren over het volgende: Tijdens onze vorige sessie, op Remembrance Day, hadden we MCMXIV, een gedicht van Larkin dat eindigt met de bekende strofe:

Nooit zo onschuldig,
Nooit eerder of sindsdien,
Als zichzelf veranderd in verleden.
Zonder een woord - de mannen die de tuinen netjes achterlieten,
De duizenden huwelijken, die een tijdje langer duurden:
Nooit meer zo onschuldig.

Zou het kunnen dat de herinnering aan dit gedicht werd meegenomen in het lezen van het Herrick-gedicht, dat de context van Larkins gedicht resoneerde met Herricks liefdesgedicht? Alsof er een moment van ontmoeting is geweest tussen de twee gedichten zelf.

Ik hoor het in de diepe kern van mijn hart

Bij het lezen van Yeats' beroemde gedicht *The Lake Isle of Innisfree* zeiden verschillende leden dat ze het mooi en leuk vonden. Een van de nieuwe leden sprak veel, de ene keer ging hij in op het gedicht, de andere keer dwaalde hij af naar off-topic herinneringen en verwarrende gedachten over het heden en familierelaties. Henry was de eerste die het gedicht in twijfel trok en zich afvroeg "hoe kun je in godsnaam het kabbelende water horen als je op een weg staat te midden van het stadslawaai?". Een andere deelnemer suggereerde dat hij het nog steeds in zich kon horen, in zijn hart. Toen las Elsie hardop een regel voor: "En ik zal daar wat vrede hebben, want vrede komt langzaam binnendruppelen." Pat merkte toen op dat er stond dat er misschien nog onrust, onrust in deze persoon was. Henry, die had nagedacht over de betekenis van de laatste strofe, leek zich toen te kunnen aansluiten bij hun opmerkingen en opperde dat de persoon weg wilde van zijn verleden en dat de droom soms een middel is om te ontsnappen. Nadat hij een paar seconden had nagedacht, bedacht hij dat het misschien iemand kon zijn die kwijt is wat hij heeft. Ik denk dat dit een diepgaande lezing is. In de herhaling van "I will rise and go" in dit gedicht zit een duidelijke toespeling op de (King James) Bijbel, op de gelijkenis van de verloren zoon die inderdaad alles verliest wat hij heeft en weer naar huis gaat. Ik zeg niet dat Henry op de hoogte was van deze zinspelings, maar het was zijn interpretatie die mij het gedicht met de gelijkenis deed verbinden, waardoor hij mijn begrip van het gedicht vergrootte. Toen ik zijn interpretatie beaamde en zei dat ik daar nooit aan had gedacht, glimlachte hij even.

Na het einde

Het laatste moment dat ik zal vertellen is een verbazingwekkend moment. Toen ik door de tv-lounge liep op weg naar de hoek waar de groep samenkomt, zag ik een oude dame ineengezakt voor de tv zitten. Ze zag er niet uit alsof ze mee kon doen met Shared Reading, omdat ze haar hoofd niet kon optillen, en toen ik met haar ging praten, zei een medewerker dat ze te ziek was om mee te doen. Toen ik haar echter vroeg of ze misschien naar een poëzielezing wilde luisteren, antwoordde ze bevestigend. Maeve werd in de kring van deelnemers geplaatst, maar kon het vel papier met het gedicht *Rainbow Children* van Seamus Heaney niet vasthouden. Pat, de deelnemer naast haar, hielp haar vriendelijk door het voor haar neus te houden. Eerlijk gezegd verwachtte ik weinig actieve deelname van Maeve. Maar ik had het mis. We lazen en bespraken het gedicht. We besteedden wat tijd aan het uitzoeken van de details van de setting, hoe de kinderen op ooghoogte met de witte kopjes konden staan. We lazen het verschillende keren door. Ik vond dat de sessie goed verliep, hoewel ze het misschien moeilijker vonden om zich met dit gedicht bezig te houden dan ik had verwacht. Ze dachten echter wel na over de relatie tussen toen en nu, het individu en de tijd, vooral door de regel "we waren klein en dachten dat we niets wisten". Pas toen we het samen nog een laatste keer hardop hadden voorgelezen, kwam Maeve aan het woord. Met een nauwelijks hoorbare stem vertelde ze hoe God tot haar had gesproken terwijl ze op een ochtend naar school liep toen ze "nog maar klein" was. En dat ze dit aan niemand had verteld, zelfs niet aan haar moeder. Dit werd teweeggebracht door de religieuze beeldspraak van het einde van het gedicht, waar de regendruppels "vol zijn met het licht van de hemel" en de kinderen "door het oog van een naald konden stromen". In termen van "open ruimtes", denk ik dat het delen van dit opmerkelijke biografische voorval het gedicht voor ons allemaal heeft geopend.

Conclusie

"O lichaam wiegend op muziek, O stralende blik,
Hoe kunnen we de danser van de dans onderscheiden?"

Deze voorbeelden beschrijven acht momenten die ik zie als nu-momenten die momenten van ontmoeting werden. Extrapolerend vanuit de context van psychotherapie, kunnen we zeggen dat voor zover het nu-moment wordt vastgehouden en gedeeld tussen twee of meer subjectiviteiten - leider en deelnemer, tussen deelnemers of familieleden/personneelsleden - zolang de ander in staat is het moment te begrijpen en te verkennen, de mogelijkheid van een moment van ontmoeting ontstaat. In een kwalitatief onderzoek onder een verscheidenheid aan therapeuten van verschillende oriëntaties, ontdekten Duarte et al., 2022 dat.

Ontmoetingsmomenten werden door alle therapeuten beschreven als co-geconstrueerde momenten die plaatsvinden tijdens het proces door interactie tussen therapeut en patiënt. Deze momenten zijn spontaan en worden beleefd als een authentieke en ongeplande ervaring. Het zijn creatieve, unieke en unieke ervaringen die gevoelens van emotionele synchronie produceren die verschillende vormen en niveaus van intensiteit kunnen aannemen. (p. 516).

Bovendien waren alle geïnterviewde therapeuten het erover eens dat deze momenten een zeer krachtig effect hebben op het therapieproces en dat ze "ook een langetermijneffect hebben dat later in het proces tot uiting komt. (p. 517)," waardoor ze bijdragen aan veranderingen op de lange termijn. Hebben de ontmoetingsmomenten die ik heb beschreven geleid tot blijvende verandering? Ik kan het niet weten, maar misschien hebben ze op korte termijn verandering teweeggebracht. Eén ding is echter zeker: Ze hebben een blijvende impact op mij gehad en behoren tot de sterkste ervaringen die ik als leesbegeleider heb gehad. Dat suggereren Duarte et al.

Een ander interessant gebied voor verder onderzoek is het effect dat MoM kunnen hebben op de therapeuten en of het mogelijk is om ze te begrijpen als therapeutisch voor zowel de therapeut als de patiënt. We veronderstellen dat we door deze herinneringen en ervaringen ook een diepgaand psychologisch effect op de therapeut kunnen zien dat hun werk en hun rol kan beïnvloeden en versterken. (p. 522).

Ik denk dat dit een onderwerp is dat interessant zou zijn om te onderzoeken in de context van participatieve kunst en bibliotherapie: hoe wordt de beoefenaar door de (aanraking met) kunst veranderd?

© vertaling Het Lezerscollectief

